

Smrt je v jistém smyslu podvod

Já existuji - okolo mě se prostírá prázdno, temnota *reálného* světa - existuji, zůstávám slepý a úzkostný, každý z těch druhých je zcela jiný než já, necítím nic z toho, co cítí on. Když uvážím svůj příchod na svět - svázaný se zrozením a poté se spojením muže a ženy, dokonce s okamžikem spojení - jedinečná náhoda rozhodla o možnosti tohoto *já*, kterým jsem: nakonec vyniká šílená ne-pravděpodobnost jediné bytosti, bez které by *pro mě* nic nebylo. Stačila by nejnepatrnější odchylka v řadě, jejímž jsem členem, a místo *já* žádostivého být mnou by tu, pokud jde o *mě*, byla jen nicota, jako bych byl mrtvý.

Nekonečná nepravděpodobnost, z níž přicházím, pode mnou leží jako prázdno, má přítomnost nad tímto prázdnem se podobá křehkému projevu moci, jako by prázdno žádalo výzvu, abych mu přinesl *sebe*, sebe, to jest nekonečnou, bolestnou nepravděpodobnost své nenahraditelné bytosti.

V opuštění, do něž jsem upadl, je empirické poznání mé podobnosti s ostatními lhostejné, neboť podstata mé bytosti spočívá v tom, že ji nikdy nic nebude moci nahradit. S pocitem své zásadní nepravděpodobnosti obývám svět, jako bych mu byl cizí, absolutně cizí.

Tím spíš je historický původ *já* (nahlížený tímto *já* samým jako část toho, co je předmětem poznání) i explikativní studium jeho způsobů bytí jen další bezvýznamnou léčkou. Bída všech vysvětlení před nevyčerpatelným nárokem. I v cele odsouzeného k smrti by toto *já*, které má úzkost staví proti všemu ostatnímu, chápalo to, co mu předcházelo a co jej obklopuje, jako prázdno podřízené své moci. *Takový pohled činí tíseň odsouzeného zdrcující, směje se jí, a přece musí trpět, protože ji nemůže opustit.*

Proč bych se za takových podmínek staral o jiná hlediska, ať jsou jakkoli rozumná? Zkušenost *já*, jeho nepravděpodobnosti, jeho šíleného nároku by tím nepřestala existovat.

Zřejmě bych měl volit mezi dvěma protikladnými pohledy. Ale tato nutnost volby se zdá být spojená se základním problémem: co existuje? Jaká je hluboká existence zbavená klamných podob? Odpověď je nejčastěji taková, jako by otázka zněla: *jaký existuje imperativ?* (jaká je morální hodnota?), a ne: *co existuje?* V jiných případech je odpověď vytáčkou (vyhýbavost z nepochopení, nedestruování problému) - je-li věc dána jako hluboká existence.

Odvracím se od problému, a tím unikám zmatku. Definoval jsem *já* jako hodnotu, ale odmítl jsem je směřovat s hlubokou existencí.

V každém poctivém (přízemním) zkoumání je toto *já*, zcela jiné než nějaký bližní, odsunuto jako nicotné (prakticky neznámé); ale právě jako nicota (jako *iluze* - iluze jako taková) odpovídá mému nároku. To, co se v něm rozpadá (co se zdá bezvýznamné, a dokonce hanebné), je od chvíle, kdy je položena otázka po podstatné existenci, právě tím, čím chce být: přímo potřebuje prázdnou marnivost, hroživě nepravděpodobnou, která nemá opravdový vztah ke světu (známý, explikovaný svět je protikladem nepravděpodobného, je základem, tím, co žádným způsobem nelze odstranit).

Jestliže vědomí, které mám o *sobe*, uniká světu, jestliže otřesený zanechám vší naděje v logickou shodu a oddám se *nepravděpodobnosti* - nejprve své vlastní a nakonec nepravděpodobnosti všech věcí [*znamená to brát opilého, vrávorajícího člověka, který se nejprve pokládá za svíčku, kterou si svítí, sfoukne ji a potom, křiče strachem, se pokládá za noc*] - mohu zachytit *já* v slzách a úzkosti (mohu svou závrať zvyšovat až k oslepnutí a sám sebe nacházet už jen v touze po druhém - ženě - jedinečné, nenahraditelné, umírající, v každé mně podobné věci), ale teprve tehdy, když se přiblíží smrt, budu beze zbytku vědět, oč tu jde.

V umírání, až nebude možný žádný únik, pochopím rozervanost, která utváří mou přirozenost a v níž jsem transcendoval „to, co existuje“. Dokud žiji, spokojuji se s přešlapováním,

s kompromisem. Ať o tom říkám, co chci, vím, že jsem jedinec určitého druhu, a v zásadě zůstávám ve shodě se společnou skutečností; účastním se toho, co se vší nutností existuje, co nemůže být ničím odstraněno. Já-které-umírá tuto shodu opouští; ono skutečně

vnímá to, co je obklopuje, jako prázdno a sebe jako výzvu tomuto prázdnu; já-které-žije se omezuje na tušení závratí, v níž vše (mnohem později) skončí.

Stále však platí, že já-které-umírá, pokud nedospělo ke stavu „morální svrchovanosti“, si i v náruči smrti uchovává jistou rozvrácenou shodu s věcmi (v níž se pojí pošetilost a zaslepenost). *Vyzývá* sice svět, avšak chabě, a svou výzvu před sebou tají, až do konce samo sobě skrývá, čím bylo. Svůdnost, moc a *svrchovanost* jsou pro já-které-umírá nutné: člověk musí být bohem, aby mohl umírat.

Smrt je v jistém vulgárním smyslu nevyhnutelná, v hlubším smyslu je ale nedostupná. Zvíře smrt nezná, ačkoli člověka vrhá zpět do animality. Ideální člověk ztělesňující rozum zůstává smrti cizí. Animalita boha je podstatná pro jeho přirozenost; špinavou (páchnoucí) a současně posvátnou.

Znechucení a horečná svůdnost se ve smrti spojují a vzájemně rozjitřují, již nejde o obyčejné zrušení, ale o samotný bod, v němž se sráží nejvyšší žádostivost s krajní hrůzou. Vášně, která ovládá tolik děsivých her či snů, je šílenou touhou být *já* i touhou nebýt už ničím.

Já zakládá svou říši pouze a jedině ve světelném kruhu smrti; zde vychází najevo čistota beznadějného nároku; zde se uskutečňuje naděje já-které-umírá (závratná, horečně spalující naděje, v níž je odsunuta hranice snu).

Současně se vzdaluje, nikoli jako marné zdání, ale ve své závislosti na světě odsunutém do zapomnění (který je založen na vzájemné závislosti částí), tělesně nesoudržná přítomnost Boha.

V „nedostupné smrti“ již není Bůh, není ani v neprostupné noci, je slyšet jen *lama sabachtani*, slova, kterým lidé mezi všemi ostatními přisoudili posvátnou hrůzu.

V ideálně temném prázdnu, chaosu téměř odhalujícím nepřítomnost chaosu (všechno zde je poušť a chlad neprostupné a současně bolestně trpytivé a rozpalující noci), se život otevírá smrti, *já* roste až k čistému imperativu. Tento imperativ je pak ve své stránce nepřátelské bytí vyjádřen slovy „umírej jako pes“; nemá žádné uplatnění ve světě, od něž se odvrací.

Ale ve vzdálené možnosti odpovídá tato čistota slov „umírej-jako-pes“ nároku vášně - ne ovšem vášně raba k pánovi; život zasvěcený umírání je vášní milence pro milenku; svou úlohu tu má vzteklá žárlivost milenky, nikdy však „autorita“.

Pád do smrti je nakonec špinavý; to blízkost hniloby, v samotě jinak tíživé než samota obnažujících se milenců, svazuje já-které-umírá s nahotou nepřítomnosti.

[V tom, co předchází, jsem neřekl nic o utrpení, obvykle doprovázejícím smrt. Utrpení je však spojeno se smrtí hlubokým poutem a hrůza z něj vystupuje na každém rádku. Představuji si, že utrpení je stále tou stejnou hrůzou posledního ztroskotání. Bolest není důležitá a nelze ji jasně odlišit od počátku slasti předcházejícího hnus, vnitřní chlad, jemuž podléhám. Bolest je patrně jen pocit neslučitelný s klidnou jednotou já: nějaký vnější nebo vnitřní pohyb obrozí křehkou stavbu různorodé existence, rozkládá mě a já blednu hrůzou z toho broživého pohybu. Bolest nemusí být nutně brožbou smrti, odhaluje však existenci možných pohybů, které by já nedokázalo přežít, bolest připomíná smrt, ale neznamená skutečnou brožbu.]

Když nyní uvedu opačný pohled - jak málo je smrt důležitá - mám k tomu rozumný důvod.

[V utrpení ovšem rozum odhaluje svou slabost, a některá utrpení nedokáže ovládnout; stupeň intenzity, ke kterému bolest dospívá, ukazuje, jak malou váhu má rozum; a ještě víc, nadměrnou virulenci já, zjevně směřující proti rozumu.] Smrt je v jistém smyslu podvod. Já, umírající strašlivou smrtí, jak jsem řekl, k rozumu stejně lhotejně jako pes, se ze své vlastní vůle uzavírá v hrůze. Stačí, že na okamžik unikne iluzi, která je zakládá, a přijme smrt, jako když dítě usíná (tak je tomu se starcem, jehož mladické iluze pomalu vyhasly, nebo s mladým člověkem žijícím společenským životem: rozum v nich vykonává svou hrubou práci, jež ničí iluze).

Úzkostná povaha smrti znamená lidskou potřebu úzkosti. Bez této potřeby by se smrt člověku zdála snadná. Člověk umírající *špatně* se vzdaluje přírodě, vytváří iluzorní lidský svět uzpůsobený *umění*: žijeme v tragickém světě, v umělé atmosféře, jejíž dokonalou podobou je „tragedie“. Pro zvíře, jež není chyceno v pasti *já*, neexistuje nic tragického.

A právě v tomto umělém, tragickém světě se rodí extáze. Nemůže být pochyby o tom, že všechny objekty extáze jsou výtvořeny uměním. Celé „mystické poznání“ je založeno na víře v odhalující hodnotu extáze. Na extázi by naopak bylo třeba pohlížet jako na fikci, jako v jistém smyslu analogii uměleckých intuicí.

Když však říkám, že v „mystickém poznání“ je existence dílem člověka, mám tím na mysli, že je dcerou *já* a jeho podstatné iluze. Přesto má extatické vidění určitý nutný objekt.

Vášně *já*, horoucí láska v něm, hledá nějaký objekt. Já je osvobozeno jen *mimo sebe*. Mohu vědět, že jsem vytvořil objekt své vášně, že neexistuje sám od sebe, tím však nepřestává existovat. Má deziluze ho zřejmě změní, není to Bůh - *stvořil jsem jej já* - ale ze stejného důvodu to není nicota.

Tímto objektem, chaotickou směsí světla a stínu, je *katastrofa*. Vnímám ji jako objekt a mé myšlení ji zatím utváří ke svému obrazu a současně je jejím odrazem. Při tomto vnímání se mé myšlení samo propadá do nicoty, jako kdy s výkřikem padáme do propasti. Cośi ohromného a přesahujícího se s hlukem katastrofy uvolňuje ve všech směrech vynořuje se to

z nekonečného, neskutečného prázdna a hned se v něm za oslepujícího záblesku ztrácí. Trčí se sklo přinášející smrt při srážce vlaků je výrazem tohoto imperativního, všemocného a již zničeného příchodu.

Za obvyklých podmínek je čas zrušen, uzavřen ve stálosti forem nebo předvídaných změn. Pohyby vepsané uvnitř určitého řádu *zastavují čas*, srážejí ho v systém měr a ekvivalencí. „Katastrofa“ je nejhlubší revolucí - je časem „vymknutým z kloubů“. Jeho znakem je kostra vystupující z hniloby, odhalující tak svou iluzorní existenci.

GLORIA IN ECCELSIS MIHI

Vysoko na nebesích
slyším hlasy andělů, jak mě oslavují.
Jsem mravenec bloudící pod sluncem,
malý a černý, uvolněný obláček
mě zasáhne.
Mě rozdrtí,
jsem mrtvý,
na nebi
zuří slunce,
oslepuje,
křičím:
„Neodvážej se,“
odvážilo.

Kdo jsem
ne „já“ ne to ne
nybrž poušť noc nezměřnost
jíž jsem
co je ta
poušť nezměřnost tupá noc
rychlá nenávratná nicota
jež nikdy nic neví
Smrti
odpovědi
houbo nasáklá slunečním
snem
poblť mě
at' znám už jen
ty slzy.

Hvězda
jsem hvězda
ó smrti
bromová hvězdo
šílený zvone mé smrti.

Ne odvážné
básně
ale labodnost
jemný sluch
ovčí jekot
dál jde dál
zbašená pochodeň.

BŮH

*Já umírám ty umíráš rozpálenou rukou
kde je
kde jsem
beze smíchu
jsem mrtev
mrtev a mrtev
v černé noci
šíp vystřelený
na něj.*